

Бібліотечне краєзнавство для розвитку громади

Методичні поради

Черкаси 2023

Управління культури
та охорони культурної спадщини
Черкаської обласної державної адміністрації

Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова
бібліотека імені Тараса Шевченка»
Черкаської обласної ради

Бібліотечне краєзнавство для розвитку громади

Методичні поради

Черкаси 2023

УДК 021 (477.46) (048)
А 64

Укладачка
Редакторка

І. В. Терещенко
О.І. Дяглюк

А 64 «Бібліотечне краєзнавство для розвитку громади» : методичні поради / Управління культури та охорони культурної спадщини Черк. облдержадмін., Комунал. закл. «Обл. універс. наук. б-ка ім. Тараса Шевченка» Черк. обл. ради ; [уклад. І. В. Терещенко]. – Черкаси : ОУНБ ім. Тараса Шевченка, 2023. – 12 с.

Методичний посібник «Бібліотечне краєзнавство для розвитку громади» знайомить бібліотекарів з основними напрямками та формами роботи з популяризації краєзнавчих знань, формування фондів відповідного спрямування.

Видання призначене для бібліотечних працівників, фахівців у галузі культури та ін.

УДК 021 (477.46) (048)

© Комунальний заклад «Обласна універсальна

наукова бібліотека імені Тараса Шевченка», 2023

Бібліотечне краєзнавство – це важлива складова частина загального краєзнавства, мета якого зібрати, зберегти та надати користувачам документальні джерела й інформацію з історії культури та сучасного життя громади.

Цей напрямок роботи активно впроваджується бібліотечними закладами за допомогою різних форм популяризації краєзнавчих знань: від виставок-експозицій, вернісажей, вікторин, історичних подорожей до краєзнавчих конференцій, літературних вечорів, цікавих зустрічей із відомими особистостями краю, до організації діяльності клубів та об'єднань краєзнавців, свят місцевих населених пунктів.

Краєзнавча робота бібліотек розпочинається з формування краєзнавчого фонду, а саме:

- документи, пов'язані із краєм своїм змістом, зокрема присвячені видатним особам (персоналії);

- документи, пов'язані із краєм своїм походженням (твори місцевого друку; книги авторів, уродженців краю, незалежно від місця їх видання);

- рукописні краєзнавчі матеріали: спогади старожилів, матеріали, створені безпосередньо читачами тощо.

Першочерговим завданням кожної бібліотеки можна вважати формування фонду краєзнавчих видань одночасно з оперативним придбанням нових краєзнавчих документів.

Здійснюючи пошук альтернативних джерел фінансування, бажано практикувати спонсорство, проведення акцій «Подаруй бібліотеці книгу», щоб поповнювати фонди бібліотек, зокрема і краєзнавчою літературою.

Краєзнавчі документи рекомендовано виділяти із загального фонду в окремий комплекс. Це можливо реалізувати, зокрема, шляхом організації краєзнавчого куточка, у якому зосередити краєзнавчий фонд, постійно діючу книжкову виставку, фактографічні та ілюстративні матеріали, краєзнавчу картотеку, альбоми, теки з газетними добірками, довідкові та бібліографічні видання.

Комплексна постійно діюча виставка – обов'язковий компонент краєзнавчого куточка. Важливою її ознакою повинна бути мобільність експозиції та систематична оновлюваність.

Сучасна бібліотечна практика пропонує надзвичайно широкий спектр виставкових форм, які можна використовувати в наочній пропаганді краєзнавчих документів (виставка-реклама, виставка-колаж, виставка-спогад, виставка-диспут, виставка-портрет, виставка-роздум).

На краєзнавчих виставках бажано розмістити не тільки книги, а й портрети, фотографії, предмети декоративно-прикладного мистецтва.

Читачі добре сприймають книжкові виставки, що ґрунтуються на використанні досвіду, інтуїції фахівця, його творчого мислення, – виставки-вікторини, виставки-кросворди тощо.

Зацікавленість у користувачів викликають виставки, оформлені з використанням предметної атрибутики (творів ужиткового мистецтва – вишиванки, гончарні вироби, різьба по дереву; історичні побутові речі, малюнки). До таких належать, наприклад, виставка-подорож «У похід по рідному краю», преспанорама «Черкащина: горизонти поступу», виставка-вікторина «Десять «чому?» про нашу громаду» та «Про батьківський край запитаю у книги», виставка-вернісаж «Наш край: щоденний ритм буття» (в її оформленні – пейзажі місцевих художників, малюнки користувачів бібліотеки), виставка світлин «Розповідає старе фото».

Рекомендуємо по можливості виділяти полицю для краєзнавчих матеріалів на тематичних виставках, що мають загальний характер (наприклад, на виставці «Дзвони Чорнобиля» – полицю «Громада – чорнобильцям», «Черкащина козацька» на виставці «Не забудемо, що ми, браття, козацького роду», присвяченій козацькій добі в історії України тощо).

Доцільно провести заходи, які дозволяють продемонструвати широку панораму минулого та сучасності рідного краю: краєзнавчу екскурсію «Черкащина: вчора і завтра», радіовікторину «Пам'ять рідної землі», брейн-ринг (турнір) краєзнавців «Ми знаємо все про край, де ми живемо!», пресконференцію «Історії забуті сторінки».

Із метою популяризації творчості письменників, митців, майстрів народно-декоративного мистецтва необхідно оформити виставки ху-

дожників, народних умільців (наприклад, «У звичаях, традиціях народу ти душу України впізнавай»).

Особливу увагу необхідно присвятити вишиванці. Тут можна оформити книжкову виставку «Барви української вишивки», де розмістити літературу та ілюстрації з історії фольклорної творчості, різних технік вишивання.

Краєзнавчі аспекти розкриються під час бібліотечних заходів, проведених з метою формування екологічної свідомості користувачів: еколото «Дивосвіт рідної природи», екологічна бесіда-кросворд «Незвичайні пригоди чарівниці природи», екобумеранг «Що буде, якщо?...», літературні конкурси «Екожурналіст» (на кращий твір екологічної тематики – есе, замальовку, малюнок, репортаж), літературна експедиція «Природа нам сигналізує SOS», природнича вікторина «Доля рідної природи – у моїх руках», рольова гра «День захисту довкілля», інсценований огляд літератури «Степова аптека» про лікарські рослини рідного краю, бібліотечні замальовки «Поезія рідної природи» й «Дивосвіт домашнього довкілля» (цикл ілюстрованих бібліографічних оглядів), інформбюро для небайдужих «Екологічні дзвони сьогодні», екорепортаж «Природа нашого краю», експрес-бюлетень «Екологічний барометр Черкащини». Ці та інші заходи ви можете приурочити до екологічної акції.

Значну увагу бібліотеки мають приділяти подіям російсько-української війни, проводити дні скорботи, дні пам'яті, вечори-зустрічі – «Війна пройшлась по їхніх долях...», «Зі сльозами на очах», «Пісні та поезія, обпалені війною», виставка світлин «Велика війна в історії моєї країни» та інші.

Цікавими для користувачів стануть презентації «Історія вулиць та площ», відеобесіди (слайд-бесіди) «Нашими вулицями», інтегрований бібліоурок «Історія України на вулицях нашого міста/села», краєзнавчий калейдоскоп «Наш край за ... років», «Яким я бачу своє місто/село через ... років», родинні краєзнавчі конкурси «З народних джерел», «Обереги рідної землі», літературна подорож «Мандрівка нашим краєм».

Місцеві побутові звичаї, народні традиції знайдуть відображення в народознавчих вечорах «Народні посиденьки». Цікавими можуть бути фольклорні вечори із метою популяризації народних звичаїв та обрядів «Відкрий для себе рідний край». Дуже подобаються користувачам ігрові

форми роботи, наприклад, вікторини, основне завдання яких зацікавити користувачів інформацією про рідний край, його історію, природу, господарство, населення, культуру.

І, звичайно, щорічно проводити свято рідної мови «О слово рідне, хто без тебе я?», «Наша мова величава».

Часто використовують таку форму роботи, як презентації книги та видавництва. Популяризація творчості місцевих письменників, творів про рідний край набуває особливого значення, коли відбувається за безпосередньої участі авторів. Доцільно проводити вечори-зустрічі, вечори-портрети з письменниками-земляками (спільно з місцевими відділеннями Національної спілки письменників України, видавництвами, іншими бібліотеками) – «Літературні обрії», «Натхнення джерело – земля батьківська», «Поетами оспівана земля». Ці та інші теми можуть бути використані для організації оглядових, панорамних заходів, присвячених літературі краю. Також можете запропонувати користувачам літературне лото «Красне письменство рідного краю», турнір знавців літератури «Лицарі слова», вікторину-літературний колаж «Батьківська земле, рідний край...», конкурс читців поезії рідного краю «Поетичний портрет XXI століття».

Ювілеї земляків-літераторів, митців є нагодою для персональних книжкових виставок, літературних портретів, бенефісів. Їм присвячують ексклюзивні виставки в циклі «Письменники нашого краю», виставки-календарі «Ювілеї та ювіляри».

Радимо розгорнути постійну діючу виставку «Немає кращої землі, ніж та, що зветься рідним краєм», на якій представити видання, що знайомлять з історичним шляхом Черкащини, етнографією, природою, новинками художньої літератури. Доповнити виставки можуть портрети, фотоальбоми, літописи краю, а також предмети народної творчості, побуту, вишиті українські рушники, гончарні вироби тощо.

Важливою складовою роботи бібліотечних закладів є читацькі клуби та об'єднання, які яскраво демонструють просвітницьку діяльність із краєзнавства. У їх роботі беруть участь краєзнавці, музейники, представники Товариства охорони пам'яток історії та інші. Форми роботи найрізноманітніші: лекції, бесіди, огляди літератури, тематичні світлини, екскурсії, мандрівки, подорожі.

Насамкінець варто наголосити, що система краєзнавчої роботи повинна бути надзвичайно мобільною та гнучкою, здатною реагувати на зміни читацьких потреб, прогножуючи й випереджаючи їх.

Список рекомендованих джерел

1. Кушнарєнко, Н. М. Бібліотечне краєзнавство : підручник / Н. М. Кушнарєнко. – Київ : Знання, 2007. – 502 с. – (Серія «Вища освіта XXI століття»).

2. Мілясєвич, І.В. Історія формування краєзнавчих ресурсів в Україні : навч. посіб. / І. В. Мілясєвич. – Рівне, 2013. – 176 с.

3. Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 22 листоп. 2011 р. : [присвяч. пам'яті П. Тронька] / М-во культури України, ДЗ «Нац. іст. б-ка України», Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Нац. спілка краєзнавців України ; [редкол.: Скорохатова А. В. (голова) та ін.]. – Київ : Вид. дім «Вініченко», 2011. – 227 с. : портр. – [I Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька]. – Бібліогр. наприкінці ст.

4. Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 20 листоп. 2013 р. : [присвяч. пам'яті П. Тронька] / М-во культури України, ДЗ «Нац. іст. б-ка України», Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Нац. спілка краєзнавців України ; [редкол.: Скорохатова А. В. (голова) та ін.]. – Київ, 2013. – 222 с. – [II Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька]. – Бібліогр. наприкінці с. 14.

5. Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : збірник матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 20 листопада 2013 р. / [за заг. ред. О.П. Реєнта ; ред. Т.С. Кубласєвич, І.В. Чєховська] ; Міністерство культури України [та ін.]. – Київ : [ПФ "Фоліант"], 2014. – 238 с.

6. Кисєльова, В. П. Зміни в організації краєзнавчого контенту на сайтах регіональних бібліотек в контексті рекомендацій наукових досліджень Національної історичної бібліотеки України / В. П. Кисєльова, О. В. Михайлова, І. В. Чєховська // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 21–23 жовт. 2014 р.). – Київ : НБУВ, 2014. – С. 66–70.

7. Чеховська, І. В. Краєзнавчі блоги на сайтах обласних універсальних наукових бібліотек України / І. В. Чеховська // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції до 75-річчя заснування Національної історичної бібліотеки України (м. Київ, 2–3 жовт. 2014 р.). – Київ, 2014. – С. 166–172.

8. Путівник по краєзнавчих ресурсах бібліотек України [Електронний ресурс] : [офіц. сайт]. – Режим доступу: http://www.nibu.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=382&Itemid=1905, вхід вільний (дата звернення 23.10. 2022). – Назва з екрана.

Методичне видання

**Бібліотечне краєзнавство
для розвитку громади**

Методичні поради

Укладач

Терещенко Ірина Володимирівна

Відповідальна за випуск
Редагування
Комп'ютерне опрацювання

Л.Д. Дядик
О.І. Дяглюк
І. В. Терещенко

Формат 60x84/16

Видавець і виготовлювач
Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека імені
Тараса Шевченка»,
18001, м. Черкаси, вул. Б. Вишневецького, 8

Підписано до друку 09.11.2023. Ксерокс ОУНБ імені Тараса Шевченка